

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 666/2018 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen yritysten voitontavoittelusta sosiaali- ja terveystaloudessa sekä varhaiskasvatuksessa

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Krista Mikkosen /vihr. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 666/2018 vp:

Onko hallitus valmis rajoittamaan yksityisten yritysten voitontavoittelua sosiaali- ja terveystaloudessa, ja jos on, niin miten ja

onko hallitus valmis kieltämään voitontavoittelun varhaiskasvatuksessa perusopetusta vastaavalla tavalla?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Sosiaali- ja terveystaloudespalvelujen järjestämisestä vastaavat kunnat voivat järjestää palvelut useilla eri tavoilla: omana tuotantonaan, hankkimalla palvelut hankintalain mukaisesti tai hyödyntämällä palvelusetelijärjestelmiä. Julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannossa yksityisillä toimijoilla on pääsääntöisesti vain täydentävä rooli. Järjestämistavasta riippumatta kunnan on otettava huomioon palveluiden laatu, saatavuus sekä palveluiden käyttäjien erityistarpeet. Yksityisten toimijoiden tulee niin hankintasopimuksiin kuin palvelusetelijärjestelmään perustuvassa palvelutuotannossa täyttää palveluja koskevan lainsäädännön mukaiset ja kunnan edellyttämät laatuvaatimukset ja muut edellytykset.

Kannattava liiketoiminta on useimpien yritysten, mukaan lukien sosiaali- ja terveystaloudespalveluja tuottavien yritysten pääasiallinen tavoite. Kannattava liiketoiminta on tavallisesti mahdollista vain, kun yrityksen tuote vastaa asiakkaiden tarpeisiin. Sosiaali- ja terveystaloudespalveluissa asiakkaan tarpeisiin vastaavan palvelun määrittely ja tästä vastaavuudesta varmistuminen on toisinaan hyvinkin haastavaa. Voitontavoittelun rajoittaminen ei sinällään ratkaisisi tätä ongelmaa. Voitontavoittelua rajoittavan lainsäädännön toteuttamiseen liittyisi myös merkittäviä teknisiä ongelmia. Sääntelyn toteuttaminen ei olisi ongelmatonta myöskään perustuslain takaaman elinkeinonvapauden näkökulmasta.

Yleisesti ottaen toimiva kilpailu rajoittaa tehokkaasti kohtuutonta voitontavoittelua. Toimivasta kilpailusta seuraa, että yritys, joka pyrkii kasvattamaan voittojaan palveluidensa laatua alentamalla, ei pitkään pärjää kilpailussa parempaa palvelua tarjoavien toimijoiden kanssa. Kysymyksessä mainittu sähköisen siirto on puolestaan esimerkki luonnollisesta monopolista. Koska sähköverkon ylläpidossa kilpailua ei ole, on tuottoasteen sääntely kyseisellä toimialalla tarpeen. Sosiaali- ja terveydenhuollossa ongelmana ei ole ensisijaisesti palveluntuottajien tai kilpailun puute,

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 666/2018 vp

vaan muun muassa palvelun laadusta varmistumisen ja sen mittaamisen vaikeus. Tähän ratkaisut löytyvät muualta kuin tuottoastetta koskevasta sääntelystä.

On tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuollossa kilpailu valjastetaan nimenomaisesti siten, että se edistää palveluiden yhteiskunnallisia tavoitteita. Kilpailun tulee kannustaa palveluntuottajat tavoittelemaan olemassa olevilla resursseilla parasta mahdollista palvelua ja vaikuttavuutta sekä palveluiden käyttäjien terveyden ja hyvinvoinnin lisääntymistä. Tämä vaatii järjestäjältä monipuolista osaamista ja resursseja. Tästä syytä on tärkeää, että sosiaali- ja terveystalouden järjestämisvastuu siirretään hallituksen esittämän mukaisesti maakuntien tehtäväksi ja siten vahvemman järjestämisresurssin omaavan toimijan hoidettavaksi.

Varhaiskasvatuksesta säädetään uudistetussa varhaiskasvatuslaissa (540/2018), joka tuli voimaan 1.9.2018. Varhaiskasvatuslakia ja sen asettamia velvoitteita ja tavoitteita sovelletaan sekä kunnan että yksityisen palveluntuottajan järjestämään tai tuottamaan päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon.

Kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Varhaiskasvatuksessa voidaan antaa palvelun käyttäjälle myös palveluseteli. Kunta tai kuntayhtymä on velvollinen suorittamaan yksityiselle palveluntuottajalle korvausta osoittamiensa henkilöiden käyttämistä lasten varhaiskasvatuspalveluista ja palveluseteliä käytettäessä hyväksymälleen yksityiselle palveluntuottajalle enintään palvelusetelin arvoon saakka. Kunta myös päättää, maksaako se yksityisen hoidon tuen lakisääteisen määrän lisäksi myös yksityisen hoidon tuen kuntalisää.

Kunnat voivat päättää yksityisen toiminnan osuudesta palveluvalikossaan sekä siitä, minkä verran kunta tukee asukkaidensa yksityisten palvelujen käyttämistä. Kunta voi aktiivisesti vaikuttaa palvelun hintaan ja laatuun hankintasopimuksin ja asettamalla palvelusetelien myöntämiselle ehtoja. Yksityinen varhaiskasvatus on ilmoituksenvaraista toimintaa, jota valvovat toimipisteen sijaintikunta, aluehallintoviranomaiset ja Valvira. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaiset voivat varmistaa valvontansa tehokkuuden määrätä palveluntuottajalle seuraamuksia - aina toiminnan keskeytys- ja kieltouhkaan asti. Huolehtimalla riittävän kattavasta ja laadukkaasta omasta tuotannosta ja osaamisesta, kunnat voivat paremmin hallita myös yksityistä palveluntuottajakenttää. Lainsäädännöllä ja sen toimivalla valvonnalla varmistetaan palveluiden laatu. Laki ei tänä päivänäkään salli voiton tavoittelua laiminlyönneillä, lasten hyvinvoinnin tai turvallisuuden kustannuksella.

Yksityisen tahon tuottaman varhaiskasvatuksen osuus on lisääntynyt viime vuosina. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuoden 2017 tilastotietojen (Tilastoraportti: 32/2018) mukaan Suomessa oli kaikkiaan 247 968 lasta varhaiskasvatuksessa vuonna 2017, eli noin 71 prosenttia 1–6-vuotiaista lapsista oli joko kunnan järjestämässä tai yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa osallistui 84,3 prosenttia kaikista varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista. Varhaiskasvatuksen palveluseteliä käytti

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 666/2018 vp

9,5 prosenttia (23 449 lasta) kaikista varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista. Yksityisen hoidon tuen piirissä oli puolestaan 6,3 prosenttia (15 587 lasta) varhaiskasvatuksessa olevista lapsista. Suomen Kuntaliiton vuonna 2018 toteuttamaan lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen kuntalisät ja palvelusetelikyselyyn vastasi kunnista 86 prosenttia. Kyselyn mukaan yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksetaan 44 prosentissa kyselyyn osallistuneista kunnista (97 kuntaa). Yksityisen hoidon tuen kuntalisää maksetaan erityisesti suurissa ja keskisuurissa vähintään 20 000 asukkaan kunnissa. Kuntaliiton kyselyyn vuonna 2018 vastanneista kunnista 30 prosenttia (75 kuntaa) ilmoitti, että kunnassa on käytössä palveluseteli varhaiskasvatuspalveluissa. Palvelusetelin käyttö näyttää kyselyn mukaan olevan kasvussa. Toisin sanoen, noin 44 000 lasta on Suomessa erimuotoisesti yksityisessä varhaiskasvatuksessa ja merkittävä osa kunnista on päätenyt tukeutumaan osittain yksityiseen palvelutoimintaan.

Voitontavoittelun kieltäminen tietyllä toimialalla, jossa sen mahdollisuus on ollut vakiintunut osa järjestelmää, ei ole ongelmatonta perustuslain 18 §:n takaaman elinkeinovapauden näkökulmasta. Perusoikeuksia voidaan tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä rajoittaa, mikäli rajoitusperuste on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Rajoituksen tulee myös olla tavoitteen saavuttamiseksi välttämätön sekä laajuudeltaan oikeassa suhteessa perusoikeuksien suojaamaan oikeushyvään ja rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painoarvoon. Näiden edellytysten olemassaolo edellyttää laajaa yhteiskunnallista keskustelua ja tarkkaa oikeudellista harkintaa.

Perhevapaajärjestelmän uudistaminen on Suomessa nähty laajasti tarpeelliseksi. Varhaiskasvatus, palvelusetelijärjestelmä sekä lastenhoidon tuet ovat olennainen osa pienten lasten hoidon tuki- ja palvelujärjestelmää. Niiden mahdollisten uudistamistarpeiden kartoittaminen sopisi luontevasti tulevalle vaalikaudella toivottavasti käynnistyvän perhevapaauudistuksen yhteyteen. Myös palvelurakenne ja sen vaikutukset varhaiskasvatuksen laadulle olisi tarkoituksenmukaista ottaa osaksi selvitettäviä asioita.

Helsingissä 11.3.2019

Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko